

Рис. Комплексна модель Л. Хендерсон [2]

Модель об'єднує 14 характеристик, за допомогою яких можна встановити, чи збігаються характеристики електронного середовища з очікуваннями представників різних культур. Цей еклектичний багатовимірний підхід може використовуватися як інструмент інтеграції культурних вимірів при створенні моделей електронного середовища та допомагає розробляти навчальні ресурси, які б відображали різні культурні цінності й перспективи, враховували різні стилі навчання та викладання й сприяли підвищенню об'єктивності результатів [4].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що за останні роки вченими були зроблені спроби перенести культурні вектори в контекст електронного навчання, який визнано потужним засобом оптимізації освітнього процесу. Підвищення та гарантія якості самого електронного навчання можливі на основі побудови культурно-сенситивної моделі з урахуванням існуючих культурно-педагогічних вимірів. Комплексна модель, запропонована Л. Хендерсон, може бути використана як інструмент інтеграції культурного контексту при побудові моделі якості електронного навчання, розробці електронного простору та електронних навчальних ресурсів.

Література

1. Артемьева О.А. Методология организации профессиональной подготовки специалиста на основе межкультурной коммуникации / О.А. Артемьева, М.Н. Макеева, Р.П. Мильбруд. – Таганрог : Изд-во ТГТУ, 2005. – 91 с.
2. Edmundson E. Decreasing Cultural Disparity in Educational ICTs: Tools and Recommendations / E. Edmundson // Turkish Online of Distance Education-TOJDE. – 2003. – № 4 (3) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //tojde.anadolu.edu.tr/tojde11/articles/edmundson.Htm.
3. Ethlers U.D. Quality in European e-learning: Handbook on Quality and Standardization in e-learning / U.D. Ethlers, J.M. Pawlowski. – Berlin : Springer, 2006. – P. 1–13.
4. Gunawardena C.N. Culture and Online Education: Handbook of Distance Education / C.N. Gunawardena, P.L. Wilson. – Mahwah ; NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 2003. – P. 754–775.
5. Masoumi R. Foundations of Cultural Design in e-learning / R. Masoumi, B. Lindstrom // Internet and Enterprise Management. – 2009. – № 6 (2). – P. 124–142.
6. Olaniran B.A. Globalization, Educational Hegemony, and Higher Education / B.A. Olaniran, M.F. Agnello // Multicultural Education and Technology. – 2008. – № 2 (2). – P. 68–86.
7. Schein E.H. Organizational Culture and Leadership / E.H. Schein. – San Francisco, CA : Jossey-Bass Publishers, 2004 – 494 p.

ШЕПЛЯКОВА І.О.

ДО ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ-ПРАВОНАВЦІВ

Суспільні тенденції гуманізації змісту, методів і форм педагогічного процесу, орієнтація на вияв індивідуальності кожного учня висувають високі вимоги до особистості педагога. І, передусім, це готовність фахівця до динамічної діяльності, мобільності при збереженні базисних фундаментальних основ – аксіологічних ідей педагогіки. Адже педагогічна діяльність являє собою особли-

вий рівень реалізації ціннісних імперативів виховання та належить до таких, де особливо значущою є залежність результативності діяльності від характеру ціннісних орієнтацій її суб'єкта.

Важливість та актуальність для педагогіки проблеми орієнтації студентської молоді на соціально значущі цінності зумовлені суперечливою ситуацією розвитку сучасного суспільства, існуванням суперечностей між інтересами суспільства в цілому і його окремими складовими; між соціально значущим ідеалом і реально існуючою системою цінностей; а у сфері освіти – між теоретичною орієнтацією на гуманізацію педагогічного процесу та практикою навчання, що недостатньо реалізує аксіологічні аспекти формування та становлення особистості.

Отже, розвиток педагогіки і як науки, і як системи освіти пов'язаний з якісною зміною змісту та форм освітнього процесу. На необхідності таких змін наголошують представники педагогічної громадськості. Так, М. Подберезський підкреслює, що “настає такий етап розвитку наукового знання, коли виникає потреба в перегляді деяких звичних, традиційно усталених явищ, підходів, понять” [4, с. 4]. Без сумніву, до цього ряду належить і проблема розвитку аксіологічного потенціалу студентів загалом та майбутніх викладачів-правознавців зокрема. У свою чергу, прогнозування розвитку навчально-виховного явища є неможливим без діагностики розвитку особистості студента – майбутнього педагога-правознавця.

Мета статті – розкрити зміст та значення діагностики для вирішення проблеми розвитку аксіологічного потенціалу майбутніх викладачів правових дисциплін.

Проблема розвитку аксіологічного потенціалу студентів знаходить відображення в працях вітчизняних та зарубіжних учених, науковців, дослідників. Теоретико-методологічну базу психолого-педагогічного аспекту теорії цінностей створено такими вченими, як Б. Ананьєв, О. Леонтєв, В. Сухомлинський, В. Тугарінов, І. Бех, Є. Бондаревська, Л. Божович, М. Васильєва, В. Гриньова, А. Гусейнова, І. Зязюн та ін. Вони ввели до теорії цінностей основні категоріальні поняття, провели їх класифікацію за освітніми та педагогічними критеріями.

Зміст професійної правової підготовки, тісно пов'язаний з проблемою діагностики та розвитку аксіологічного потенціалу особистості педагога-правознавця, розкрито в працях А. Губи, В. Лозової, Л. Макара, М. Подберезького, А. Прокопенко, І. Прокопенко, В. Сластьоніна та ін.

Аналіз філософської, психолого-педагогічної, соціологічної, юридичної літератури дозволяє визначити діагностику (у перекладі з грецької “здатність розпізнавати”) як особливий вид пізнання, що знаходиться між науковим знанням сутності і пізнанням поодинокого явища. Результатом такого пізнання є діагноз, тобто висновок про належність сутності, вираженої в поодинокому, до

визначеного наукою класу. Отже, діагностика – це загальний спосіб отримання вичерпної інформації про об'єкт або процес, який вивчають.

Важливим складником діагностики, як зауважує А. Прокопенко, є прогнозування, тобто наукове передбачення подальшого розвитку педагогічних об'єктів на основі отримання достовірної випереджальної інформації з метою оптимізації змісту, методів, засобів і організаційних форм навчально-виховної діяльності. Педагогічний прогноз – це оцінка перспективи отримання заданого навчального результату [5, с. 72].

Сучасні дослідники наголошують, що для педагога діагностика виконує принаймні дві ролі: за допомогою діагностики простежується результативність роботи студента і викладача; у процесі пізнання діагностика перетворюється на інструмент впливу на розвиток особистості [2, с. 37]. Отже, з одного боку, діагностика спрямована на з'ясування зовнішніх обставин життя студентів, з іншого – для діагностики принциповим є вивчення внутрішнього світу студента. При цьому пізнання студента не є самоціллю. Метою такого пізнання є розвиток індивідуальних здібностей і задатків кожного студента шляхом створення оптимальних умов для його професійного навчання.

Поняття навчання в педагогічному ВНЗ означає не лише засвоєння знань, а й розвиток здібностей, особистісних якостей, професійних умінь [1, с. 5]. Безумовно, зміст освіти в педагогічному ВНЗ у тому числі сприяє формуванню в студентів уявлень про ціннісні орієнтації, що впливають на дії членів суспільства. А, як зазначалося, саме вироблення свідомих ідеалів та переконань майбутнього педагога є одним з найважливіших завдань професійно-педагогічної освіти на теперішньому етапі її розвитку [6, с. 231].

Для вирішення цієї складної педагогічної проблеми викладачу ВНЗ потрібні не лише знання з предмета та методики навчання, а й уміння спрямовувати свою діяльність на формування особистості студента. Педагогічна діяльність повинна плануватися та здійснюватися, розраховуючи на конкретний результат, і мати свою ієрархію цілей. Отже, педагогічна діяльність повинна відповідати логіці індивідуального розвитку студентів. При цьому прогнозування навчально-виховного процесу є неможливим без діагностики розвитку особистості студента, перш за все, у контексті проблеми, що вивчається, – розвитку його аксіологічного потенціалу.

Дослідник у педагогічному прогнозуванні виходить не з реального стану, а з припущення про основні тенденції розвитку процесу. На нашу думку, для того, щоб передбачити (спрогнозувати) розвиток виховного явища, по-перше, необхідно зафіксувати, тобто діагностувати, його сучасний стан; по-друге, виявити внутрішні та зовнішні чинники, що можуть впливати на явище й зумовлювати його зміни в майбутньому.

Теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми вивчення особистості дає змогу зробити висновок про те, що для виявлення ціннісних орієнтацій осо-

бистості майбутнього викладача-правознавця доцільно використовувати комплекс методик, які в сукупності складатимуть спеціальну діагностичну програму. Ці методики повинні бути адекватними цілям та завданням дослідження, а саме розвитку аксіологічного потенціалу майбутнього викладача-правознавця. Вважаємо, до них доцільно віднести:

- методику незакінчених речень, що має ряд переваг порівняно зі звичайним анкетним опитуванням. По-перше, вона розрахована на отримання першої, невдаваної реакції, оскільки тут ніби задається ритм відповіді, створюється сильніший настрій до її відтворення. По-друге, психологічно полегшується робота випробовуваного, в неї вноситься елемент новизни, а тому відбувається більш емоційне включення. По-третє, ця методика дозволяє торкнутися аспектів і ситуацій, які у формі запитань звучать надумано й надмірно серйозно;

- спостереження – найважливіший метод збору первинної інформації, оскільки є організованим сприйняттям процесів і явищ, пов'язаних із цілеспрямованим формуванням особистості студента. На нашу думку, доцільніше використовувати не просте, а включене спостереження. Воно є більш продуктивним і дозволяє аналізувати процес ніби зсередини. Дослідники при цьому є безпосередніми учасниками, а нерідко й організаторами виховного процесу. Вважаємо, що найбільш надійними є результати спостереження в ситуаціях вільного вибору. Ситуації вільного вибору виникають, коли студенти не відчувають тиску зовнішніх правил і в поведінці орієнтуються на внутрішньо приємні норми (наприклад, зазначені ситуації можуть бути створені в неформальному спілкуванні, в позааудиторній роботі зі студентами);

- вербальну методику – це створення діагностичних ситуацій, коли чітко виявляються емоційні оцінки й мотивування. Прикладом є розповідь або словесний звіт. У процесі таких ситуацій можна виявити емоційно забарвлені мотивування діяльності, а також етичні оцінки, в яких виступає предметна спрямованість почуттів студентів;

- бесіду – діагностичний метод, що дозволяє оцінити емоційне реагування студентів. Відомо, що особистість приймає і привласнює лише ті соціальні цінності, які є для неї значущими. У свою чергу, про значущі для особистості соціальні цінності сигналізують її емоційні переживання. Отже, емоційні переживання, загострюючи всі пізнавальні процеси, стають головними провідниками соціальних цінностей ззовні всередину особистості вихованця. Тому про дійсність виховного процесу можна судити за емоційними переживаннями студентів – учасників цього процесу. Саме в бесіді легше з'ясувати мотиви поведінки студентів, проникнути в найглибші рівні їх ціннісних відносин. Як і анкета, бесіда може включати як прямі, так і непрямі запитання. Зіставлення відповідей на прямі та непрямі запитання підвищують надійність діагностичного висновку;

– метод творів, зі змісту яких можна отримати дані про моральні уявлення студента, його емоційно-етичне ставлення до дійсності, що при нагоді знайдуть прояв і в його діях;

– прийом дилем, коли студенти обґрунтовують свій вибір однієї з двох можливостей, що дозволяє визначити ціннісні орієнтації людини. Важливо, щоб дилема мала стосунок до реального життя студента, включала запитання морального змісту тощо [3, с. 131];

– опитування – метод діагностики, який дозволяє вивчити відносини й мотиви студентів, зібрати інформацію про значущі для студентів події, про їх наміри та плани, думки й оцінки соціальних явищ. Запитання можуть задаватися або письмово (в анкетах або в опитуваннях-творах), або усно (інтерв'ю або бесіда).

Висновки. Розвиток ціннісних орієнтацій є неможливим без діагностики особистості студента. Аналіз отриманих даних дасть можливість, по-перше, визначити рівень сформованості ставлення студентів до етико-правових категорій, що становлять ціннісно-змістовне ядро аксіологічного потенціалу майбутнього викладача правових дисциплін; по-друге, використати результати діагностики в подальшій організації процесу орієнтації студентів на цінності свободи, справедливості, обов'язку та відповідальності.

Література

1. Педагогічна майстерність : підручник / [І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І.А. Зязюна]. – К. : Вища школа, 1997. – С. 5–26.
2. Педагогический словарь / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М. : Академия, 2000. – 176 с.
3. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцько. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
4. Модульна технологія загально правової підготовки студента : навч.-метод. посіб. / [М.К. Подберезський, М.П. Васильєва, М.І. Городиський та ін. ; за заг. ред. М.К. Подберезського]. – Х. : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2008. – С. 4–19.
5. Прокопенко А.І. Діагностична функція моніторингу якості роботи вищого навчального закладу / А.І. Прокопенко // Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика : матер. наук.-практ. конф. – Х. : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2010. – С. 71–73.
6. Шемигон Н.Ю. Професійно-ціннісні орієнтації як структурний елемент професійної підготовки майбутніх педагогів / Н.Ю. Шемигон // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка. – Х. ; Луганськ : СтильІздат, 2004. – С. 229–235.

ЯЦЕНКО О.М

ПЕДАГОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСНОВ ПРАВОСЛАВНОЇ ВІРИ Й НЕОБХІДНІСТЬ ЇХНЬОГО ВИКОРИСТАННЯ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

В умовах сучасної демократизації й оновлення суспільства істотно змінилися погляди на духовні цінності та моральні орієнтири молодого покоління. На фоні втрати колишнього престижу освіти спостерігаємо певні негативні явища в